

Кожному своє
Ярослав Трінчук

Вчений-кібернетик Григорій Братишин розробляє програми, в яких можна моделювати історичні персонажі. Вчений може навіть «оживляти» цих персонажів. В Україні відбувається переворот. До влади приходять колишні катебісти. Дізнавшись про роботу вченого, заколотники хочуть, щоб він працював на них. Коли Григорій відмовляється, вони беруть у заручники його сина. Полковник, який переслідує Братишина, у конфлікті з ученим зазнав поразки. Розлючений, він наказує вбити сина Братишина. Юнак гине. Але чий він син насправді?... У другій частині роману вчений віднайшов можливість входити в Інформаційне Поле Землі...

Ярослав Трінчук

Кожному своє

ЧАСТИНА ПЕРША

Те, що культура служить поневоленню людини, а не наближенню її до Бога, – є найбрутальнішим винаходом людства... і його найбільшою трагедією.

Автор не має наміру розважати читача...

ПРОЛОГ

Лагідний вітерець ледве похитує золотаві листочки. Десь з-поза Дніпра колись там пропливе павутинка. Над плесом ріки, яка віддзеркалює бездонну синь небес і знехотя хлюпне на пісок пригорщу-другу води, жовто-багряною смугою простягнувся острів.

Набережною прогулюється мужчина. Він чимось стурбований, і зовнішній світ його не хвилює. Ковзне поглядом довкола і знову заглиблюється в себе. Час від часу поглядає на годинник. Очевидно, когось жде. Йому років сорок.

Машина під'їхала тихо і, порівнявшись, зупинилась.

Мужчина здригнувся.

А з машини, добродушно посміхаючись, вийшов чоловік військової виправи. Він ішов повільно з почуттям власної гідності, з почуттям переваги над усім світом.

Це майор КГБ Леонід Орович Паскудний.

Чемно привітався, спитав про здоров'я – обов'язковий ритуал, – і обидва, як добрі давні приятелі, повільно пішли берегом.

– Будемо вважати, що на цей раз вам просто повезло, – сказав майор і зупинився... – Григорію Федоровичу, ви як людина розумна мусите зрозуміти, що більше ваших фокусів ми терпіти не будемо. Отже, взяли на себе зобов'язання – дотримуйтесь.

Григорій Федорович підняв прутик і кинув у воду.

– Я дав вам розписку, що не буду займатись антирадянською діяльністю, товаришу майор, але я не давав вам розписки, що не буду займатись антикомуністичною.

Це майора трохи розвеселило, і він навіть засміявся, а потім серйозно:

– Глядіть, якщо ви не відмовитесь від своєї наївної ідеї, то... І я вам нічим уже не допоможу... Цей устрій змінити не здатний ніхто.

І пішов. Спокійно, з почуттям абсолютної переваги над усім світом.

– Рік-два попрацюєте сторожем, потім побачимо... і ще: власне, задля цього я вас викликав, більше попереджувати ми вас не будемо... Цей устрій змінити не здатний ніхто.

Машина розтанула в осені. Осені 1985 року.

Лагідний вітерець ледве похитує золотаві листочки.

ВІЛЛА ПРОФЕСОРА БРАТИШИНА

Море заспокоювалося. Хмари на небосхилі розірвалися, і леза сонячних променів уткнулися у воду. Окремі вали, втративши свою руйнівну силу, ще пінилися над підводним камінням, а на берег викочувались ліниво, ніби для того, щоб погратися галькою та розважити чоловіка, що сидить на скелі і вслуховується у зловісний шепіт хвиль.

Це професор Григорій Федорович Братишин. Він у задумі. Гамір пташні, дивовижна архітектура неба, діалог моря і землі викликають у серці щемливий біль. Так було сотні мільйонів літ тому, коли й роду людського на землі ще не було, не зміниться нічого й тоді, як з роду цього не зостанеться і сліду.

А земля довкола – як місячна поверхня. Чорна. Зашкарубла. Мертва. Вдалині бовваніють руїни хімічного заводу, що вибухнув і згорів кілька років тому, знищивши навкруги все живе. Коли проміння призахідного сонця пробивається крізь хмари і падає на скелет будівлі, чорні руїни ніби кривавлять.

Ця мертва земля – його власність. Після аварії біохімік Микола Петрович Михайлів, давній друг професора, порадив викупити її у держави. Місцева влада зраділа, що може так легко скинути з себе одну з проблем і з радістю продала всю заражену територію Братишину.

Михайлів у своїй лабораторії вивів грибок, який нейтралізує отруту, ним розчистили зо два гектари землі, і Григорій Федорович побудував тут, у самому центрі отруєного побережжя, дім.

– Як гніздо орла, – вигукнув якимось у захопленні полковник Леонід Орович Паскудний, милуючись на цей справді чудовий витвір архітектора Олега Івановича Чалого.

Сама вілла, на перший погляд, непримітна. Насправді – це споруда з сучасних матеріалів, обладнана найскладнішою електронікою, створена у стилі української народної архітектури. Фасад першого поверху – конструкція зі скла й алюмінію – при бажанні розсувався, відкриваючи вид на море і південну частину побережжя. Тут розташована велика світлиця й три кімнати, кухня, комора. На другому – музична кімната, бібліотека, робочий кабінет. Другий поверх обрамляла галерея з різьбленого дерева, над якою майстер з Гуцульщини працював два роки.

Праворуч на виступі гори стояла вітротурбіна. Разом з сонячною батареєю, турбіною, що працювала на хвилях та акумуляторною системою, вона не тільки забезпечувала енергією, а й pompувала прісну воду для невеликого водосховища, побудованого неподалік.

З річки, що протікала недалеко, водою не користувалися. На ній утворили штучний водоспад.

До пляжу вели залізні східці. Збоку, у зручній бухті, захищеній від моря рифом, гойдалися дві яхти.

На розчищеній землі зеленів молодий сад.

Зі світом віллу в'язала лиш вузька дорога, що звивалася між пагорбами. Довкола – жодної прикмети людської присутності, лише слизюмасляні скелі, покриті придуманою Михайлівим спеціальною емульсією, яка запобігала розповсюдженню отруєного пилу. Колись тут буяло життя – зараз кам'яні химери нагадують гігантських мертвих циклопів.

– Настануть кращі часи, ми цю землю облагородимо, – сказав Микола Петрович Братишину. – Зараз мусимо чекати.

Чалий, друг Братишина ще з брежневських часів, як і всі, хто тоді смів мати власну думку, часто ходив без роботи. У відкритий конфлікт з владою він не вступав, тому з психушкою і з тюрмою не знайомився, але певного заробітку не мав ніколи. Перебивався, аби не померти. Десь на підробітках вони з Братишином, тоді ще учителем, зблизились.

Колись Чалий мріяв збудувати такий будинок, де б кожна деталь несла не тільки функціональне навантаження, а й естетичне, а весь комплекс щоб відповідав вимогам найвитонченішого смаку. Так от вілла – і є той будинок.

Тепер він тут жив, виконуючи роль управителя, електротехніка, агронома, ветеринара, кухаря; словом, тримав на собі це зразкове господарство. Коли виходили на яхті в море, він ставав капітаном, плавали з аквалангом – керівником підводної експедиції. Раз або два на місяць Олег Іванович відвозив сім'ї гроші, що виплачував йому Братишин. У вільний час проектував будинки, храми, комплекси і складав проекти в архів. Уже тут написав книжку «Архітектура і психологія», де висунув гіпотезу, що гармонія будівельних ансамблів має безпосередній вплив на настрій, поведінку і здоров'я людей.

Григорій Федорович, як тільки почалася при Горбачові відлига, організував підприємство, де зібрав кілька талановитих фізиків-електронників. Спочатку вони скуповували зіпсовані електронні установки, ремонтували їх і перепродували. То була справа дуже вигідна. Заробивши великі гроші, Братишин зумів відкрити підприємство, яке проектувало й виготовляло свою електронну продукцію.

Обґрунтувавши теоретично деякі розробки, він захистив докторську дисертацію і став професором в одному з престижних закладів України.

По закінченню так званої перебудови Братишин зайнявся виключно науково-виробничою справою. Його і далі називали професором. Він не заперечував. Жив надією, що демократія колись таки переможе. І працював багато. Робив комп'ютери. Потаємна мрія Братишина – створити модель людини. Так, вивчити, зрозуміти людину і створити її модель. Пояснити, що за створіння, яке може стати титаном з царською духовністю, а залишається нищим примітивом, може бути героєм, а залишається кріпаком.

У лабораторії уже змодельовано біль, страх, радість, сміх, безліч варіантів поведінки людини...

А потім... потім він створить модель Бога! І рекомендації людству, як вилікувати себе.

– Ви не любите людину, – зауважив якимось, ще в університеті, математик Володимир Іванович Перехрест.

– А навіщо її любити? І за що?

– Краще б ви матеріальні і духовні сили, що тратите на штучний розум, повернули на підготовку фахівця з нормальної людини.

Братишин поважав колегу, який розробляв математичну модель людини, що повинна стати основою для машинної Братишина, тому зауваження збентежило його.

– Добре, – сказав. – Заради вас я виділю кошти. А щодо штучного інтелекту... Власне, це не вдалий термін. Наш комп'ютер буде виконувати логічні

операції і робитиме вибір. На що не завжди здатна людина... Присилайте свого протеже.

Юнак не сподобався Братишину, та навчанню піддався. Правда, закінчилось тим, що студент написав донос на свого учителя...

Перехрестові було дуже незручно, коли вони випадково дізнались про зраду. Він не міг позбутися думки, що Братишин і його підозрює.

– Розумієте, колего, – сказав посміхаючись. – Ми від цього не застраховані...

– Розуміти то я розумію. Але щоб я більше не бачив цього...

– Треба вміти пробачати людині. – Володимир Іванович серйозно подивився на колегу.

– Тільки не її малість. – Братишин був злий. – Тільки не її малість.

– Для Бога не існує, що простити людині, а що ні. То якщо ви, шановний Григорію Федоровичу, вибираєте, що вибачати, то воно не має сенсу, бо важливо не кому прощається, а хто прощає.

– Що ж ви, люб'язний, порадите?

– Учить його далі і спостерігайте. Зрештою, як на мене, вам просто поталанило: ви надалі знатимете, хто на вас доносить. Ну, й для моделі такий варіант...

– Але ж і убивцю ми програмуємо. Може запропонуєте і його послугами скористатись.

– Крайнощі, Григорію Федоровичу, крайнощі.

Якраз тоді сталася аварія на хімзаводі, і Братишин відклав роботу над моделлю. Втягнувся у будівництво. Коли вілла була готова, він попросив Чалого залишитись.

– Живи зі мною, якщо хочеш. Зараз у тебе замовлень не буде. А над своїми проектами зможеш працювати тут.

В особі Олега Івановича Братишин знайшов мовчазного друга, управителя, при необхідності навіть доброго кулінара і гарного співбесідника.

Від людей оберігав болючу таємницю. Ще будучи учителем зустрів красуню і одружився. І от, коли народився син, його краля закохалася в іншого. Залишивши чоловіка з дитиною та рекомендаціями як доглядати її, вона майнула з тим світ за очі.

З того часу – ні звуку.

Тоді він розгубився, а як маленький Костя захворів, думав збожеволіє... На щастя дитина виявилася міцною.

А коли чорночубому юнакові виповнилося двадцять і він прекрасно виконував найскладніші сонати Бетховена, відносно добре розумівся у філософії, малярстві, батько відчував себе щасливим безмежно.

– Тату, – запитав якось син. – Чому ти так наполегливо радив мені вивчати українську літературу?

– Бачиш.. – Григорій Федорович задумався. – Українська література, сину, у світовій культурі – явище унікальне. Вона розвивалася майже у підпіллі. Другої, яка розвивалася б у таких умовах, нема. Вся світова література мала підтримку, а наша – винищувалась; у будь-якій країні письменника шанували, у нашій – шельмували; скрізь у світі рукописи з письмового столу йдуть до друку, а у нас – більшість пише в майбутнє або у «захалавну книжку». Та вона збереглася, живе і утворює великий пласт нашої духовності.

Костянтин теж грішив пером. Його поезія – то спроба заглянути у глибину століть, повернути, реабілітувати те святе, що плекали прадіди, то відчуття тягара й відповідальності кожного за помилки і злочин предків. В інтимній ліриці – здивування перед незбагненою таємницею кохання.

Друзі його підтримували, учили вірші напам'ять, із захопленням читали. А наречена Вікторія Чорна порадила написати п'єсу, скориставшись при цьому комп'ютерними моделями батька. Костянтин зробив це. І сьогодні, в день батькових іменин, коли з'їдуться гості, він прочитає уривки п'єси. Вірніше, її розіграють артисти українського театру Артур Величко, Симон Мар'янів і Леонід Зленко – його друзі.

Під'їхав автобус і кілька машин.

– Ходімо зустрічати, – сказав Григорій Федорович синові. – Гостей буде багато.

Дійсно. Приїхали не тільки колеги і співробітники Братишина, а й представники різних асоціацій, об'єднань, партій, друзі Костянтина.

Ось невисокий кремезний Перехрест. Він досі бурчить, що машини усі ці спалити треба, проте, завжди допомагає професорові. Це він розробляє математичні моделі для комп'ютерів Братишина. Ось місцева знаменитість – поет Оскар Васильович Родченко. Журналіст, який опублікував про лабораторію якісь там нісенітниці. Художник Михайло Молодан з нареченою співачкою Надією Климович, наречена Костянтина. Вона зробила перед професором красивий кніксен, проте він не посміхнувся. Вивчав дівчину мовчки.

– Нам Костя про вас, Григорію Федоровичу, прямо фантастичні історії розповідає, – сказала.

У її погляді – шире захоплення. Вікторія світилася красою. Струнка, висока, темне волосся лагідно обрамляло обличчя і хвилями спадало на плечі. Відкритий погляд підкуповував щирістю – може тому вона здавалася абсолютно беззахисною. Якраз ота беззахисність дівчини дуже пасувала задерикуватому гостроносому Кості.

Зовсім іншою постала Надія Климівич. Дівчина уже вивчала Братишина, коли він перевів на неї погляд. Вісики в її очах іскрились, як у школярки, кепкування майже неприховане – старий павич хвіст розпустив, – а він справді підтягнувся і Надія помітила це, і посмішка заіскрилась ще більше. Братишин знімав, підсвідомо, на якусь мить, майнуло, що з'явилась та, яку мав зустріти років тридцять тому. Та... що там... зараз – а це він зафіксував своїм швидким розумом – і уже не підсвідомо – усе віддав би...

І засоромився.

– Костя завжди перебільшує, – відповів лагідно і знітився, бо посмішка Надії не відпускала.

Врятував Леонід Орович Паскудний, полковник давній знайомий Братишина, який від спеціального відомства час від часу робив замовлення лабораторії.

– Вітаю, вітаю, шановний пане професоре, – полковник потиснув іменинникові руку. – Ви – геній!

– Ну, ну, пане полковнику, – Григорій Федорович знімав. – Навіщо так...

На початку дев'яностих в Україні слово «пан» і «пані» витіснило більшовицьке «товариш», проте серед військових і комуністів воно збереглося.

– Пані і панове, – звернувся Братишин до гостей. – Я щиро вдячний за честь, яку ви сьогодні виявили до моєї скромної особи. Прошу всіх до господи. Вечеря чекає.

Гості, жваво перемовляючись, попрямували до будинку, а полковник зупинив професора.

– Можна кілька слів?

– Слухаю.

– Власне, я хочу повернутися до розмови, яку ми не закінчили тоді.

– Це ваш чорний гумор, пане полковнику?

– Я ніколи не був таким серйозним, як зараз, – відповів Паскудний. – Справа для вас у кінцевому результаті буде вигідна. Ви й не здогадуєтесь, що робиться у нас зараз. Час непевний. Національна катастрофа може трапитись з хвилини на хвилину.

– Леоніде Оровичу, минулого разу, я сказав, що вілла не продам.

– І робите помилку. Може статися переворот. Тоді націоналізація, і... ваша вілла...

– Навіщо тоді вам купувати? У вас її теж заберуть.

– Е, професоре, даремно іронізуєте... У мене заслуги, у вас – наймані робітники... Зрештою, я не для себе... Де ж у мене такі гроші...

– Ні, пане полковнику, – відповів Григорій Федорович спокійно, навіть лагідно, але було зрозуміло: говорити про це більше недоречно.

Вони зайшли до світлиці. Розмова стихла. Скрізь привітні усмішки, добрі, ласкаві погляди.

– Прошу уваги, панове, – сказав депутат Кіндратенко Сергій Вікторович, – я уповноважений магістратом привітати сьогодні одного із найвидатніших громадян нашого міста і найдостойніших представників XX століття Григорія Федоровича Братишина.

Гучні оплески перекрили його слова.

– Ми горді, – продовжував депутат, – що славне ім'я винуватця сьогоднішніх урочистостей пов'язане з нашим краєм. Магістрат ухвалив заснувати премію, якою надалі нагороджуватимуться ті, хто вніс видатний вклад у розвиток науки і культури краю. Таке рішення – свідчення того, що демократія перемогла і утвердилась назавжди. Тож дозвольте мені назвати першого лауреата премії імені гетьмана Мазепи вельмишановного пана Братишина.

Ні, він честолюбством не страждав, проте сьогоднішній вечір, чесне слово, не був неприємним... Голоси «Слава!» хоч трішки, зовсім трішки, а слух таки пестили. Яке милозвучне слово!... І треба віддати належне, сказане доречно... дуже доречно... Але... але ніщо не зможе стати винагородою за колишнє приниження. Усі лаври світу не спроможні стерти з пам'яті те...

Та не до спогадів. Гості вимагають, щоб він говорив.

– Пані й панянки. Панове. Друзі і колеги. Щиро вдячний вам за увагу до моєї скромної роботи, за ту зацікавленість, яку виявляєте до неї. Створення штучного інтелекту для нас не самоціль. Наші комп'ютери – прекрасний інструмент у руках лікаря, архітектора, соціолога. Вони не тільки ставлять діагноз хворому, а й рекомендують найкращий варіант лікування, вони підказують архітекторові найбільш доцільну форму споруди, композицію цілого району, враховуючи при цьому навіть особливості рельєфу. Нашим закоханим вони дадуть пораду, що треба, аби залишитись щасливими, або як найлегше розлучитись, якщо не можна змінити у собі тих чи інших звичок. Наше завдання – дати у руки людини інструмент, з допомогою якого вона могла би повністю реалізувати себе.

Потім зачитувались урочисті адреси, проголошувалися тости. А коли шум трюхи стих, заговорила Надія.

– Пане професоре, кажуть, у вашій лабораторії вдалося «реставрувати» історичну особу. Будьте ласкаві, розкажіть нам про це.

– Так, нам дещо вдалося зробити. І відносно легко. Збираємо інформацію стосовно нашої особи, середовища, в якому вона жила, класифікуємо все це, систематизуємо і вводимо в машину. Потім вказуємо приблизний тип того, кого збираємося реконструювати: ріст, вагу, тип нервової системи, звички, темперамент, здатність до аналізу, до самоаналізу, здатність виділяти окреме із загального, узагальнювати, інстинкти, словом, робимо варіант реконструйованого і закладаємо на тло програми, в основі якої матмоделі,

призначені для відповідей на широке коло питань стосовно нашої особи, її світосприймання. Вмикаємо систему саморегуляції і одержуємо «чорновий» варіант нашого героя. Потім шляхом додаткової інформації «редагуємо» його. В кінці виходить тип, біль-менш відповідний своєму оригіналу. Остання робота – Юлій Цезарь... Ми заклали в машину інформацію стосовно характеру римлянина: психологію патриція, плебея, воїна, раба. Дані щодо їх взаємин, потім нашу, підкреслюю, нашу, а не машини, реконструкцію самого Цезаря, куди увійшло все, що ми знаємо про нього, дали можливість машині формувати свою «думку» щодо деяких рис нашого піддослідного, підготували системи пам'яті машини і «оживили» Цезаря, коли він сказав: «І ти, Бруте?!»

В залі запанувала тиша. Потім у когось вихопилось: «Феноменально!», та професор підняв руку.

– Потім «Цезарь» замок, і ми подумали, що десь помилились, коли раптом машина заговорила. Перша її фраза «Навіщо ви це зробили?» стосувалась, безперечно, змовників, але ми розгубились. Створилось враження, ніби машина з нами розмовляє, а вона нас не повинна знати. Згодом усе з'ясувалось, але ми виявили, що у «Цезаря» «провали в пам'яті». Все-таки ми не знаємо всього, що знав сам Цезарь. Тоді шляхом самовибору дозволяємо машині опрацьовувати додаткову інформацію. «Цезарь» ніби сам себе «редагує». Наприклад, ми не знаємо усіх коханок Цезаря. Ми програмуємо типи патриціанок, з якими він міг спілкуватись, і, уявляєте, машина сама підказує нам. Далі почалося найскладніше – «Цезарь» став «лукавити». Наш герой почав обманювати нас, гратися. Ми не знали, що робити. Тоді поставили паралельно другу машину з додатковою програмою на абсолютну чесність, щось ніби копію «Цезаря», з тією лиш різницею, що вона позбавлена інстинкту і емоцій. Так от ця машина відразу ж вказала на неправду. Довелось «Цезаря» покарати.

– Цікаво, як? – спитала Надія.

– Ми підсилили інстинкт голоду і не дали можливості нейтралізувати його... Згодом «Цезарь! попросився... Коли реконструкція була готовою, дозволили їй моделювати своє продовження. Програмуємо історичний процес і пропонуємо «Цезарю» зайняти місце в ньому. В цей час ми «знайомимось».

– Значить, ваш «Цезарь» міг би запросто поговорити, ну, скажімо, з «Наполеоном?» – спитав полковник.

– Якраз ця розмова – найцікавіша в експерименті.

– А можна її почути?

– Поки-що ні. Ми збираємося опублікувати результати роботи, там і помістимо діалог. А зараз покажу інше. Саме цим методом ми спробували реконструювати Ісуса Христа – звичайно, лише його людську сутність – на моменті, коли він сказав «Звершилося». І, знаєте, містика якась. Комп'ютер блокує й не дає виходу інформації. Усі моделі є, а Христа нема.

– Я атеїст, пане професоре, вибачте, не розігруйте нас, – сказав полковник.

– Не поспішайте, шановний. У природі на генетичному рівні є заборонені зони. Вівця не може народити вовчат. Цього, на жаль, не знав Дарвін. Якраз оці заборонені зони є свідченням, що жива природа має Творця... Я це для чого? Наші комп'ютери уже на такому рівні, що утворюються заборонені зони, але давайте по порядку... «Юда» починається у нас з того моменту, коли він закинув собі уже мотузку. Ось тут запис нашої розмови. Правда, голос Христа – наша вигадка, зрозуміло, таки з допомогою машини. Зате «Юда» «справжній». Якщо хочете послухати...

– Хочемо, хочемо! – закричали гості, і Григорій Федорович увімкнув магнітофон.

Юда: І кому це захотілося виймати мене з петлі?

Професор: Як ви себе почуваєте?

Юда: Не знаю, як вони, а я паскудно.

– Я зробив помилку, – зауважив Братишин. – Він не розуміє, коли до нього звертаються на «ви». Але слухайте далі.

Голос Христа: Господи, навіщо довго так?..

Юда: Що я чую! Голос учителя! Так значить все неправда!? Чи може, я уже на тому світі?

Професор: А це залежить з якого світу дивитися: з того, чи з цього.

Юда: Ти хто?

Професор: Я той, хто дав тобі життя.

Юда: Тоді і заberi його, я не хочу бути разом з Христом.

Професор: На жаль, це неможливо. Тобі з ним доведеться зустрітись наодинці, і то зараз, у цю хвилину.

Юда: Ні! Благаю, не роби цього!

Голос Христа: Мені здавалося, що випив чашу я до дна...

Професор: Я прошу Тебе відповісти на запитання. Юда хотів позбавити себе життя. Як Ти ставишся до цього?

Голос Христа: Він не один нещасний.

Юда: Учителю, убий мене, ти ж знаєш, я не заради грошей... Усі хотіли цього... Навіть Ти... А я ждав чуда.

Голос Христа: Не лукав. Тепер то непотрібно.

Юда: Хтось повинен був це зробити. Чому ж не я? По-правді, я не думав, що так закінчиться усе. Тиждень тому ерусалимський плебс кричав Тобі «Осанна!». Він ждав, що ти почнеш годувати, а Ти зі своїм повчанням...

Натовп не любить, коли його учать і не терпить переваги пророка над собою.. От якби Ти, що було б цілком природно, вдарив Пілата громом, от тоді всі упали б ниць перед Тобою.. а Ти віддав себе ім на наругу.. Натовп не любить слабого.. Ось і наслідки, а я тут ні при чому.

Голос Христа: Знову лукавиш, Юдо. Хіба зрада твоя в тому, що ти поцілував мене? Вона в тому, що ти зійшов з дороги і не прийшов туди, куди збирався.. А тепер я хочу, щоб все це припинилось..

Професор виключив магнітофон.

- Знаєте, - сказав, - було тяжко слухати. Ми відчували себе інквізиторами. Перше враження - що маеш справу з живою людиною.

У залі настала мертва тиша. Так, ніби тільки-що поховали когось. Григорій Федорович звернув увагу, що слухачів охопила тривога. В усіх обличчя витягнуті, очі щось шукають, посмішки безглузді.

- Ми можемо реконструювати не тільки історичну особу, а й легендарний чи літературний персонаж. Більше - ми ставимо їх у найрізноманітніші ситуації, причому з програмою розвитку сюжету і відтворення його (у вигляді мультфільму, наприклад) на дисплеї. Незабаром ми вийдемо на масовий телеекран.

- Якщо я вірно зрозумів, - сказав Молодан, - ви позбавите роботи тисячі, а то й десятки тисяч творчих працівників. Мені стає моторошно. Тепер я уявляю, що ви наробили...

- Діалектика розвитку науки така, що дозволити собі думати про якогось там мультиплікатора, чи оператора, який виконує примітивні операції - це велика розкіш, коли такі операції можна прискорити у мільйони раз. Наш комп'ютер зробить малюнки з точністю справжніх фотознімків, створить найфантастичніші пейзажі, а розвиток дії з вражаючою реальністю. У найближчому майбутньому телетеатри завоюють глядача. Ігровий фільм витіснитиметься.

- А куди подіти акторів, режисерів, художників? - спитав хтось з молодих.

- Талановитих - у театр, бездарних - а їх більше... - мені їх не шкода. Зате народяться нові професії: програміст-постановник, програміст-художник, програміст-інженер-сценарист та інші. П'ять-шість фахівців з двома десятками акторів, що озвучуватимуть фільм (акторів ніхто і ніщо ніколи не замінить, як і поетів), за день-два створюватимуть такі шедеври як «Війна світів», чи щось подібне до американської «Клеопатри»... буде відтворена вся історія людства, ми змоделюємо системи відносин між людьми, народами, певні програми виховання і таким чином створимо умови для викорінення злочинності.

- Вибачте, пане професоре, - перебив Паскудний. - А що було далі з Христом і Юдою?

- Потім ми заклали в машину програму, в якій містився двотисячолітній досвід християнства, і записали продовження діалогу. Після обіду ми зможемо ознайомитись.

...Каву пили поспішаючи. Після Братишин молодший запросив усіх до зали. Коли гості зручно влаштувалися, сказав:

– Український театр готує до постанови мою п'єсу. Деякі уривки – витвір машини. У всякому разі сцена, яку зараз розіграють мої друзі – артисти нашого театру – написана з допомогою машинної інформації. То ж почнемо.

На імпровізовану сцену вийшли Артур, Симон і Леонід. Артур в ролі Ісуса Христа, Симон – Юди, а Леонід грав інтелігента XX століття.

Інтелігент: Я – двадцяте століття. Міст у століття перше перекинув комп'ютер, який змусив його й заговорити. Оскільки двадцяте століття осудило перше, я сьогодні тут, щоб захищати його... Тобі слово, Юдо.

Юда: (до Христа) Ти прийшов, щоб врятувати усіх. Значить, я ще не зрадив тебе, а Ти уже простив мені.

Христос: Я простив, а люди ні.

Юда: Своім вчинком я приблизив те, що було неминучим. У Твоїй смерті моєї вини немає. Нею Ти спокутував наші гріхи... мої теж... Хоча страждав я більше, ніж Ти.

Христос: Хто виміряв глибину страждання?

Юда: Ти помирав за ідею, а я від того, що життя позбавлене будь-якого сенсу. Твоє життя, Твоя смерть були осяяні ідеєю порятунку людства, себе ж приніс я в жертву, аби так сталося. За це мене осудили. Яка жорстока несправедливість!

Інтелігент: Воістину, злочинець не піде на злочин, не виправдавши себе перед тим.

Юда: Мовчи. Що ти там знаєш. Ти ще не жив, а глянь у свою душу... Що страшно? Вона уже гнила... а намагаєшся мати власну думку.

Інтелігент: Не тіш себе, що всі такі, як ти. Ті, кого маєш на увазі, дійсно, схожі на тебе, може, навіть, гірші. Все-таки ти символ. І лиш для того, щоб показати людям, якими вони не повинні бути.

Юда: Те-те-те. Заладив. Шукаєш там у своїх примітивних теорійках. Мене осуджують лиш подібні до мене, для того, щоб самим здаватися порядними. Такі, приблизно, як... (показує на інтелігента).

Інтелігент: Юдо, тебе осуджено за те, що ти зрадив, і за те, що поцілував при тому. Тепер ти намагаєшся не тільки виправдатись, а й возвести негативну цінність – зраду як необхідність і ганьбиш найвищий цінник людяності – поцілунок. Але уже тоді, коли накинув собі зашморг ти зрозумів, що глибинна твого падіння бездонна. Ти не просто зрадив, ти взяв за це гроші.

Юда: (До залу) Власні переконання треба захищати! (До інтелігента). Даремно намагаєшся... і повторюєш банальність пересічного вуличного нікчеми.

(До Христа). Я був виразником ідеї натовпу. Саме в цьому моя трагедія. Твоя – трагедія індивідуаліста, самотника, що намагається прихилити до себе натовп. Але натовп не любить живого Христа. Натовп любить Гітлера. Христос потрібен мертвий! Коли Ти в'їжджав до Єрусалиму, Тебе зустрічали урочисто, бо кожен ждав реалізації своїх найпримітивніших бажань, а ти образив їх, крамарів, закликаючи до стриманості. На що було надіятись?! Ти дозволив торжествувати біснуватим темним силам. Яку насолоду одержали вони від Твого приниженого вигляду! «Розіпни!» «Розіпни!» – кричить сита нікчема, бо їй, гниді, дано право судити. А раз є право, то чому не осудити. Своім розп'яттям Ти дав можливість Нікому відчутти себе Чимось. Наскільки було б розумніше прикрикнути на бидло, а не грати з ним у гуманізм і всепрощення.

Христос: Ти так нічого, Юдо, і не зрозумів, бо мислиш розумом тих, кого намагаєшся судити. Я дав вам історію, я дав вам перспективу, можливість організовуватись у суспільства, нарешті, зробив вас людьми.

Юда: Оце все називаєш людьми?! (робить жест рукою, вказуючи на глядачів). Оце, що перед блиском золота і рідну маму продаєш, називаєш людьми? Згадай, скільки крові пролита іменем Твоїм. Та кров пролита не за ідеали твої. Жадоба влади, багатства, підступність, зрада, ницість, безпринципність – ось суть усіх оцих, кого Ти називаєш людьми... А галасу! А крику! Ми утверджуємо істину і мир!.. Її будуть утверджувати, якщо ця істина приносить золото, доти, доки на цій землі каменя на камені не зостанеться, а говориш – людьми... Та з'явись Ти ще раз, розіпнуть Тебе знову...

Христос: Ти бачиш лиш собі подібних, Юдо. І не любиш людину, бо не можеш нею бути. Людиною бути тяжко.

Юда: Людиною бути тяжко... Я хотів зла – вчинив добро і осуджений. Ти хотів добра – вчинив зло – убив же Ти себе – і благословенний. Що є добро?

Христос: Добро – це творення людини.

Юда: А зло?

Христос: Руїнація її. Ти – один із синонімів нищення.

Юда: Я руйную ілюзії, ніби людина чогось варта. Хто ж скаже цим шлункарям, хто вони, як не я. За таку можливість я життям заплатив. Свое ім'я віддав для прокляття... на віки вічні. Вам цього мало?

Інтелігент: Ти вбив себе, бо боявся далі жити. Ти злякався самого себе. Ти – слабка, темна натура, яка не змогла відстояти у собі людини. Ти подумав, що зрадити Христа – це піднятися до нього.

Юда: Не суди! Ще до кінця цієї ночі ти станеш зрадником.

Христос: Годі! Не мудрствуйте лукаво! Хіба не сказано вам: шукайте істину в любові!

Юда: (передражнює) Любові... А якщо я не можу любити. Хто сказав, що ненависть – зло?! Священна ненависть! Я ненавиджу світ – і це – радість! Я

ненавиджу, бо кого любити? Отих, що ідею предків продають? Отих, що зраджують наліво і направо?! Красно дякую. Я для цього не був створений.

Христос: Щоб полюбити, треба піднятися над собою, а ти заглиблюєшся в себе, прислухаєшся лиш до утроби.

Юда: Про любов говорять усі, і щоб наситити череву, обдурюють ближнього, а при потребі уб'ють тихесенько його... Що там ближнього – цілі народи винищують, а ти: любов... чи може, он той (показує на інтелігента) здатний полюбити?... Хтивість – ось чим ти наділив його. Якщо і з'явиться якась убога думка – то тільки про самичку. Я не хочу більше з вами. Відпустіть мене.

Христос: Іди. (Але Юда стоїть. Деякий час мовчанка. Кожен заглиблений в роздуми. Згодом інтелігент заговорив).

Інтелігент: А Юда має рацію.

Христос: (Здрігнувся). В чому?

Інтелігент: Він зрозумів наше століття... століття лжепророків, лженауки, лжекультури...

Юда: Додай: лжелюдини.

Інтелігент: (Ніби не слухаючи Юду). Пророків бути не може – їх убивають, наука – на службі у зла, культура – у підпіллі...

Юда: (до Христа). І це роблять твої послідовники.

Христос: Твої, Юдо, твої послідовники.

Юда: Згоден! Ти визнав мене! Нарешті! Тепер іду. Прощайте. Я більше не повернусь. (До залу). Я розчинюсь у душах ваших... (Юда виходить).

Зал занімів.

Артур і Леонід поклонились. Настала якась незручна тиша. Згодом пролунали такі оплески, і до Костянтина підійшов священник.

– Браво, юначе, вітаю. У свій час вас спалили б на вогнищі.

– Мене й тепер можуть спалити.

– Чи не збираєтесь ви Юду реабілітувати?

– Ні, отче, – відповів юнак. – Просто сучасна людина повинна вирок собі почути з уст Юди. Я вбачаю в цьому особливий смисл.

– Увага, увага, увага! – сказав раптом полковник Паскудний. – Пане професоре, прошу включити телевізор на першу програму.

Усі здивовано глянули на полковника, а хтось увімкнув телевізор. На екрані годинник вицокував останні секунди восьмої години. Як тільки стрілка

показала дев'яту, незнайомий диктор повідомив, що працюють усі радіостанції і канали державного телебачення і вимагав підготуватися до важливого повідомлення.

Знову стало тихо і тривожно.

– Сьогодні, – почав урочисто диктор, – на вечірньому засіданні Верховної Ради України прийнято Постанову про утворення в Україні парламентської республіки. Від сьогодні вся повнота влади у нашій державі належить Прем'єр-Міністрові, якого призначає Верховна Рада. Скасовується інститут президентства. Колишній президент знаходиться під домашнім арештом. На засіданні Верховної ради був присутній Голова Координаційно-Консультативного комітету СНД, який запропонував утворити Раду СНД. Після довгих дебатів прийнято Постанову про призначення Голови Верховної Ради Прем'єр-Міністром і делегування його до Ради СНД. На засіданні констатувалося, що економічна і політична криза в країні – наслідок деструктивної діяльності певних політичних сил, які своїм амбіціям здатні принести у жертву щастя народу. Щоб припинити сповзання держави в провалля, запобігти кровопролиттю і громадянській війні, Верховна Рада надає всю повноту влади Урядові. Список членів Уряду і прізвище Прем'єр-Міністра буде оголошено завтра о дев'ятій годині. Завтра також буде оголошено про державний устрій України. Верховна Рада звертається до громадян зберігати спокій і порядок, усім державним структурам продовжувати виконувати свої обов'язки. Армія, Служба безпеки, міліція підпорядковуються тимчасово Голові Верховної Ради України. Їм наказано бути наготові. Оголошується надзвичайний стан і комендантська година з 20 до 6. Як тільки опір зрадників, екстремістів і націоналістів буде подавлено, буде проголошена нова Конституція, яка затвердить в Україні новий справді демократичний устрій. Верховна Рада звернулася до Голови Координаційно-Консультативного комітету СНД про надання допомоги. До Києва та деяких обласних центрів висадилися війська СНД. А зараз пропонуємо вашій увазі вечір гумору.

Диктор замовк. На екрані стали показувати обличчя коміків, сатириків, оперетковий кордебалет.

А з ущелини, де причаїлося тисячоліття, виповзала мовчазна ніч. Вона щупальцями охоплювала землю, гвалтувала мерзенні слизюмасляні скелі, проникала у людські оселі, душі, насувалась на море й повільно піднімалася в небо.

ПОЛКОВНИК ПАСКУДНИЙ

Паскудний вийшов на середину зали.

– З вашого дозволу я вимкну. – Він клацнув кнопкою, по-солдатськи повернувся, стукнув каблуками, випнув груди і урочисто сказав:

– Я – представник нового уряду.

На нього не звернули уваги. У всякому разі не відреагували, не виявили зацікавленості чи поваги і це було страшенно образливо. Він рішуче підійшов до телефону і набрав номер.

– Товаришу генерал, полковник Паскудний до виконання обов'язків приступив... Так... Усі?... Зрозуміло. – Паскудний поклав трубку і оглянув залу поглядом переможця.

– Присутні тут підлягають тимчасовому арешту. Я призначений комендантом вілли. Відмова підкоритись мені розглядатиметься як порушення комендантської години.

– Це, треба гадати, гра? – спитав хтось жартома.

– Правда, не зовсім кумедна, – додав адвокат. – Де ваші повноваження, полковнику?

– Ось. – Полковник показав червону книжечку.

– Документ не має юридичної сили, – сказав адвокат, оглядаючи посвідчення, – оскільки він виписаний завтрашнім числом.

– Адвокате! – Паскудний зневажливо глянув на нього. – Що ви верзете! Зараз по всіх містах патрулюють танки, батеери та особливі загони. Один з них неподалік. Оце і є юридична сила. Може порадите викликати? Через п'ять хвилин будуть.

– Застосування сили – це демонстрація безсилля, – спокійно відповів адвокат.

– Попрошу без дискусій, зневажливо, через зуби кинув полковник. – Хто підтримає новий уряд або виявить до нього лояльність, може бути вільним.

– Але ж ми не знаємо програми... нового уряду, – примирливо сказав хтось.

Той ще не договорив, а Паскудний зрозумів: один наш.

– Благо народу нашої країни – ось програма. А шлях реалізації обговорюватиметься разом з вами... – Пане професоре, я прошу вас першого підтримати нову владу і переконаний, вашу точку зору поділять і гості. – Полковник сказав це так, ніби сумніву щодо позиції професора у нього не було.

– Ні, шановний полковнику. Влада, яка утверджується силою, є незаконною. Я визнаю лиш ту, яку обиратиму на демократичних засадах. – Братишин говорив тихо. Так, що його ледве почули. Але відразу всі зрозуміли, що потрапили в халепу: тепер доведеться або підтримати професора і накликати на себе немилість нової влади, або – цей переворот, а це значить, відступитися від господаря... якому зовсім недавно так гаряче аплодували...

– Цей переворот – злочинська акція. Його не можна визнати. – крикнув хтось із гурту, а полковник підняв руку.

– Панове, спокійно. Обговорювати бути чи не бути оновленню в країні не варто. Воно уже є. Від вас вимагається лиш формальна підтримка. Для вашого ж блага... – Він зробив паузу. – Говорите: «вибраний народом». Так, ніби ви або ваші предки справді обирали коли-небудь... за винятком... отих злодіїв, шахраїв, хабарників, екстремістів і націоналістів. Їм місце у тюрмі, де скоро вони й будуть. Через день-два опублікуємо деякі матеріали, тоді побачите, кого ви обрали... Григорію Федоровичу, – Паскудний став говорити урочисто. – Я призначений куратором вашої лабораторії. Іменем уряду заявляю: як тільки ви визнаєте нове керівництво, ми дозволяємо вам продовжувати дослідження й створюємо для цього належні умови. В іншому випадку лабораторія буде під постійним наглядом нашої комісії. На обдумування дається одна ніч. Завтра о дев'ятій годині ранку ваша позиція буде оголошена по радіо. А зараз я попрошу покинути нас. Ідіть відпочивайте.

Паскудний знав, що роботи. Відправивши з хати хазяїна, він звільняв усіх від обов'язку. Без Братишина вони будуть податливі. Але на здивування і досаду полковника той заявив:

– Я не можу покинути гостей.

Це трохи ускладнило ситуацію. Та Леонід Орович не розгубився: у нього є варіанти.

– Взагалі, було б краще, якби ви вийшли, але я не стану наполягати... У всякому разі поки-що. – Полковник почав входити в роль. Правда, гості залишили його одного і зібралися в окремі групи, та це байдуже. Ці групи за кілька хвилин він не те що розділить – розтрощить їх так, що й довіку більше не зберуться. Що, що, а людей він знає добре. Тому спокійний.

Завдання його просте. Схилити на бік заколотників професора Братишина і його гостей. Всю цю інтелектуальну еліту, яка мала неабиякий авторитет не тільки в Україні, а й поза межами. Так от, якщо навіть половина присутніх визнає нову владу – він досягне мети.

До цієї акції Паскудний готувався уважно. На кожного, хто потенційно міг чинити опір, заготовлено досье, зараз вони будуть страшенно здивовані, що полковник виявиться так широко обізнаний у їхніх справах. Що професор політикою не займається, і йому байдуже, хто там має владу, йому повідомлено, та оцей маленький опір – полковник був переконаний, що то лиш примха вченого – змусив Паскудного змінити тактику. З цим кооператором почекаємо. Не вдасться переконати – дискредитуємо. Почнемо з іншого боку. Ну, хоч би з священика.

– Отче духовний, підійдіть до мене.

Той підійшов, і полковник тихо промовив:

– Звільняється місце у семінарії, отче... Наскільки я знаю, православна церква про вас високої думки.

– Усіляка влада від Бога, – смиренно відповів священик, а полковник тихо зрадів – цей наш.

- Ви розумна людина, отче, завтра будете на кафедрі.

- Тоді я піду і підготую проповідь.

- І о восьмій ранку виступите по телебаченню. Ідіть в автобус. Він скоро виїде звідси. - Полковник на перепустці вписав прізвище священика і відпустив його. Тоді покликав журналіста.

- У «Вільному слові», що віднині буде урядовою газетою, є вакансія.

- Мені це підходить.

- Завтра на восьму ви принесете негативний відгук на виставку молодих художників, що експонується зараз у великому залі музею народного мистецтва. Основний зміст: на виставку не потрапили твори справжніх майстрів, відбір був тенденційним, симпатії організаторів визначала просто вигідна кон'юнктура. Натякніть, що організатори симпатизували у свій час Рухові. Найближчим часом відкриється виставка справжніх шедеврів. Можете назвати кілька прізвищ. Ви розумієте, що я маю на увазі?

Журналіст теж одержав перепустку і вийшов.

- Виставочний зал незабаром буде вільний, - полковник зупинив свій погляд на Молоданові. - Для придбання нових експонатів, музею виділено велику суму. Вашими роботами зацікавилась дирекція.

- Таке визнання - для мене честь. І я обіцяю, пане полковнику, що буду працювати з новою владою, більше того, буду виконувати її замовлення... лиш у тому разі, якщо не буде кинуте до в'язниці жодного політичного.

- Влада, художнику, не для того, щоб обговорювати з кожним, що їй робити, вона для того, щоб вказувати кожному, що той має робити. Між іншим, у вас досі нема квартири... Так і проживете вічним приймаком? А ваш учень і друг Роман... як його? Він тут?

- Тут я, пане полковнику, тут, - з поспішністю сказав невисокий юнак і став перед Паскудним.

- Готуйте свої роботи для виставки. Ось вам пропуск.

Гра бездоганна! Полковник потирив руки. Він входив у смак. Ще б! Володіти увагою таких людей! Мати над ними владу! Над тими, хто і не глянув би на нього вчора. Хоча, відповідь Молодана трохи занепокоїла. Раптом ще хтось заартачиться, і він втратить ініціативу... Зараз помилятися не можна.

- Адвокате Мартине, - звернувся до кругленького, добре вгодованого чоловіка. - Здається, у вас недавно знайшли наркотики. Стара влада вам вибачила...

- Пане полковнику, але ж то була провокація міліції, і слідство це довело...

- Завтра, шановний, почнеться нове розслідування, Мартине, я арештую вас за торгівлю наркотиками. Звідси ви направитесь у наручниках прямо в тюрму. Спробуйте втекти - будете об'явлені поза законом...

– Що мені робити? – спитав розгублено адвокат, і полковник зрозумів: і цей служитиме.

– Ідіть додому і ждіть. Ми скажемо. Ідіть. – Полковник зробив величавий жест. Він уже впивався розгубленістю, що виникла раптом в аудиторії.

– Дайте, будь ласка, перепустку – голос адвоката тремтів і видавав: він знищений.

– А, пардон, ось, нате.

Адвокат поспішно вийшов.

Полковник дивися на людей і не міг приховати посмішки. Ось так, мої милі. Ось ваші високі матерії. Він сів у крісло, закинув ногу на ногу.

– Тут, серед нас, директор театру Семен Семенович Воронич. Ідіть додому. Ви завжди критикували стару владу, цього нам досить.

– Але ж я не сказав, що погоджуюсь з новою. Я залишуся.

– Скажете, пане директоре, скажете. Ваш син позавчора влаштував бійку, і його відпустили, враховуючи вашу майбутню лояльність. Ідіть, Воронич, додому і нікуди не виїжджайте. Ви знаходитесь під домашнім арештом. Як цивілізована людина ви не захочете, аби ваш син опинився завтра в таборі серед злодіїв.

– Кажете, цивілізована. Очевидно, ви й себе вважаєте нею. Гарний спосіб для демонстрації своєї цивілізованості ви обрали, Паскудний. Тепер я розумію, що то була за бійка, – сказав з серцем директор театру.

– Не надавайте значення дрібницям, шановний. Ось вам перепустка і ауф відерзеген.

Директор пішов до виходу, потім оглянувся і сказав:

– Ви – сатана, Паскудний, як і вся ваша сатанинська партія. Але запам'ятайте: це конвульсія. Видохнете. Останнє слово буде за нами.

Полковник задоволено посміхнувся. Оце «сатана» для нього – найвища нагорода. Так, він сатана. А якщо точніше – Мефістофель. Справжній Мефістофель. Без сентиментів. Усілякі там балачки про якесь добро чи зло не для нього. Подай людям істи, любитися, ненавидіти, і вони будуть поклонятися тобі. Мудрі правителі завжди виховували у народі ненависть: то до чужого бога, то до чужої ідеї. А для справжніх мужів є інші категорії. Це – сила і воля. Їм і належить мати владу.

– Леонід! – в голосі полковника метал, воля, і роздратування. – Завтра театр почне готувати до постанови вашу п'єсу. – Він виділив «вашу», і всі зрозуміли: намагається розділити Леоніда і Костянтина.

Власне, уже розділив. Леонід підійшов до полковника і протягнув руку.

- Давайте перепустку.

- У п'есі має бути виражена прихильність до нової влади.

- До побачення! - Леонід поспішно вийшов.

- Я говорив, що ти станеш зрадником! - крикнув навздогін Степан. - Пане полковнику, а мені? Що ви мені пообіцяєте?

- Тобі нічого. Ти робитимеш на нас і так... або зовсім не будеш робити. Йди спати. Пане професоре, - звернувся до Братишина, - треба розмістити декого на ніч.

- Тут не готель, полковнику.

- О, не турбуйтеся. Одну ніч можна переспати і на підлозі... Можливо, для когось це буде останнім комфортом...

Він бачив, що люди розгубились, і лиш деякі тримаються з гідністю. Це його не просто тішило, це приносило насолоду, блаженство, психічний оргазм.

Серед тих, хто не відчував себе наляканим був композитор Марко Пилипович Васишлин, який написав музику до Біблії. У цьому гігантському музичному творі, що повинен виконуватись кожної неділі протягом року, синтезовано усі види і жанри музично-сценічного мистецтва. Про «Створення світу» критика писала, що це смерть музики, бо це її останнє слово... Нема рації писати далі - краще не буде. Однак наступного дня після виконання «Вигнання з раю» одна газета заявила: це народження музики, бо це перше її слово. Вся історія музики - лише школа для Марка Васишлина. Він - основоположник нової гармонії, нової мелодії, нового драматичного конфлікту. Музична громадськість розділилась на два табори: тих, що визнавали композитора геніальним, і тих, що лаяли, називали Неовагнером, Вбивцею прекрасного, і навіть плагиатором. У «Створенні світу» використано Прелюдію ре мажор Баха, причому, у транскрипції Стоковського, правда, інструментовка ускладнювалась шумами синтезатора, що створювало незвичайний ефект. Васишлина звинувачували у святотатстві - Бог співає, - в розпущеності - в пробудженні свідомості Єви вбачали дешеву еротику, нарешті, твір називали бездарним. Пристрасті кипіли. Друзі ставали ворогами, чоловік і жінка нерідко стояли у ворожих таборах, що впливало на їхні стосунки. Але на всі вистави квитки розпродані заздалегідь за неймовірно високими цінами.

Характерним для музики Васишлина є динамізм, боротьба пристрастей до майже фізичного відчуття, і трагічний - як домінанта - мотив людини. Якщо у «Створенні світу» сам акт творення - гігантські катаклізми, народження світил, смертоносне дихання планети з її вулканами, з громовицями, з народженням і підняттям гір, землетрусами, що перетворювали землю в місиво - виражений у звуках з якимсь болючим відчуттям, то мотив зародження життя на цьому фоні наскільки прекрасний у своїй простоті і чарівності, що не дивно, що його назвали еротичним. «Нічого подібного! - заперечив тоді Костянтин. - Більш цнотливої мелодії світ досі не знав!».

Марко Пилипович писав музику з допомогою комп'ютера Григорія Федоровича. У машину програмується мелодія, яку, безперечно, складає сам композитор,

тональність і спосіб виконання, а на виході уже друкуються листки партитури, з яких на синтезаторі можна програти чорновий варіант. При необхідності вноситься поправка – і твір готовий. Братишин і Молодан з допомогою комп'ютера, голограми і оптичної системи зробили декорації. На сцені у стереозображенні – акт творення світу. Фантастичні декорації здаються неймовірно реальними. Між іншим, найкращим, як на думку Григорія Федоровича, ім вдався «Ной», особливо «Потоп». Безшабашна веселість, танці, зваба наскільки запальні, що здається, зал не всидить і кинеться у нестримний танок. І хоча на фоні цієї музичної роквакханалії як провісник смерті – відгомін далекого грому, на нього ніхто не звертає уваги. Аж коли грім вражає землю, усі здригаються – та запізно. Піднімаються води. Ніби ожила фреска Мікеланджело. І страшні-страшні звуки синтезатора разом з якимись неприродними звуками оркестру створюють враження повної реальності... Раптом партія струнних – як відчай, як остання спроба умилювати! Вона проникає в душу, будить в ній тривогу і незрозуміле відчуття причетності до цього катаклізму. Здається, зараз у зал ринуть потоки води. Музика будить почуття провини перед світом.

Звісно, полковник знав, що Марко Пилипович тепер найзнаменитіша людина. Якраз Васишин міг принести їм чимало мороки. Молодь його боготворила. Напиши Марко Пилипович антиурядову пісеньку – завтра її заспіває весь люд. Вийди він на демонстрацію – за ним усе місто. Васишин – небезпечна людина.

Але полковник підготувався добре. З композитором він розправиться без ускладнень. Не був би він полковником Леонідом Паскудним.

– Я попрошу підійти до мене Васишина Марка, – сказав, але без попередньої впевненості.

– Вибачте, полковнику, але ви мені не потрібні.

– Потрібен, молодий чоловіче, потрібен.

– Якщо я вам потрібен, то підійдіть до мене, – Марко засміявся, і в залі ожили трохи.

– Коли гора не йде до Магомета – Магомет іде до гори. Бережіться, композиторе! – полковник повільно встав, підійшов до Марка і сказав йому щось пошепки.

Той засміявся.

– Ви не вмієте жартувати, полковнику. Це брехня.

Паскудний почервонів. То був ляпас. Колись він про це згадає. А зараз... вийняв і показав Маркові фото.

Той зблід. Машинально сіпнулась рука, щоб взяти фото, та полковник повільно пішов і сів у крісло. Він знав, що робить. Цього молодика подачками не візьмеш. А з ладу його вивести треба.

Васишин якусь мить вагався, потім рішуче підійшов до полковника.

– Жалкую, що зараз дуель неможлива.

– Не жалкуйте, я вас убив би, – відповів спокійно Паскудний і тихо, так, аби ніхто не почув, додав: – Я знаю, ви популярна людина, тому арештувати вас не можу. Мені потрібно одне – щоб ви мовчали. І по-батьківськи хочу застерегти: не вчиніть якогось необдуманого кроку, бо тоді нам доведеться зробити так, що коли вас везимуть до тюрми, натовп улюлюкатиме навздогін. А це візьміть собі на пам'ять.

– Який шантаж! Який безсоромний шантаж!

– Спокійно, юначе. Чи хочете, аби по місту розкидали тисячі таких...

Марко тремтів. Він тримав у руках фото, де «знято» його з хлопчиком... Йому хотілося взяти за горло отого ситого негідника, а полковник спокійно:

– Особисто я не вірю, в те. Видно, майстерний монтаж. Однак, ви повинні зрозуміти, що ми не допустимо вашого активного протесту... а от підтримка була би бажана. Ось вам перепустка. Радимо місяць-другий сидіти дома мовчки, а там видно буде.

Марко вийшов. Не злякався провокації. Щоб не вдарити Паскудного.

Полковник посміхався. Тепер не залишилося балакучих... З рештою справа піде легше. Можна телефонувати генералові, що завдання виконане.

Він потирав руки. Нині чи не найвизначніший день його життя. Так за просто зігнув у баранячий ріг цю гнилу інтелігенцію.

Він ще покликав кількох викладачів і просто так, навіть без застереження, відпустив. Залишилося небагато гостей. Раптом полковнику заманулося посварити професора з Олегом Івановичем.

– Пане Чалий, – звернувся до архітектора. – Ваш син сидить зараз у в'язниці за організацію антиурядових безпорядків. Ми його звільнимо, а в архітектурному бюро є для вас місце.

– Полковнику, криза, що паралізувала наше суспільство останні місяці – то ваша робота? – спитав спокійно Олег Іванович.

– Не забувайтеся. Тут я питання задаю, – відповів полковник гостро, але той ніби не чув.

– Так, значить, то ваша робота... І ті провокації на дорогах, біржах, і те штучно зроблене безробіття, і ті вбивства, самогубства, немотивовані арешти – то була підготовка до перевороту. А досьє на кожного з нас видало кагебе два дні тому. Ви навіть не встигли вивчити його як слід...

– Я арештую вас! – з притиском сказав Паскудний.

– Ви не встигли вивчити досьє на нас як слід, інакше ви б не пропонували мені... архітектурне бюро. Полковнику, ви хотіли поплавати з аквалангом. Будь ласка, я запрошую вас. Апарати готові. Запевняю, що красивішого видовища, ніж я вам покажу, ви не побачите ніколи.

- Ти що здурів? Уночі плавати?

- Я ще ніколи не був таким серйозним, як зараз, пане полковнику. Прошу вас. Не треба боятися. А море у цю пору - казка. Чи ви боїтесь?.. Безперечно, у танку безпечніше..

- Наказую тобі замовкнути! - полковник зірвався на фальцет, а у тих, що залишилися, зникла раптом розгубленість і страх. Полковника оточили з усіх боків і стали пропонувати, чому б, дійсно, йому не скупатись. І він зрозумів: гра може бути програна. Як добре, що до цього проклятого Чалого він звернувся наостанку. Нічого, колись він помститься.

А Чалий вийшов на середину зали.

- Чоловіки! - вигукнув. - Прошу до танцю! А ну поставте «Аркан»!

Повільно у низьких регістрах, як перед священним ритуалом, починався танець. Не танець - передчуття катаклізму.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=20537976&lf from=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.